УДК 342.95

Н. В. Ченшова
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного та трудового права
Криворізького економічного інституту
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Н. В. Іванюк
старший викладач кафедри правового регулювання економіки
Криворізького економічного інституту
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

О. С. Ісаченко
студентка IV курсу юридичного факультету
Криворізького економічного інституту
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

НЕЗАЛЕЖНА АУДИТОРСЬКА ПЕРЕВІРКА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПРОЗОРОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі становлення ринкових відносин та, як наслідок, стрімкого збільшення кількості великих підприємств виникає нагальна необхідність у встановленні не лише зовнішнього, а і внутрішнього контролю діяльності підприємства. Через що відбувається швидке поширення практики проведення внутрішнього аудиту на підприємствах всіх форм власності. Аудит відіграє значну роль для будь-якого підприємства. Це зумовлено тим, що результат проведеної аудиторської перевірки дозволяє забезпечити формування на підприємстві достовірної інформації про факти господарської діяльності, адекватної реальному стану справ і заданій системі управління господарськими процесами.

Значний внесок у вирішення проблем фінансового контролю зробили вітчизняні дослідники: Н.І. Дорош, Л.Л. Кінащук, Л.А. Савченко, В.Д. Андрєєв, Л.К. Воронова, Н.І. Дорош, Калюжний, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, М.П. Кучерявенко, А.І. Марущак, А.А. Нечай, В.І. Олефір, Д.М. Павлов, Н.І. Хімічева, М.Я. Швець, В.М. Шелудько та інші. Також увага була приділена новим роботам у сфері фінансового контролю в роботах Д.Л. Зими, І.М. Іванової, О.П. Лебедєва, Ю.І. Пивовара.

Метою даної наукової статті є науково-правовий аналіз нормативно-правового регулювання внутрішнього аудиту та особливостей діяльності аудитора або аудиторської фірми як самостійно відособленої ланки перевірки.

З огляду на мету були поставлені та вирішувалися такі завдання: з'ясування мети внутрішнього аудиту, дослідження проблем його проведення та шляхів їх вирішення.

В умовах формування в Україні ринкової економіки, з розвитком підприємництва, розширенням приватної власності, устаткуванням ринку капіталу виникає необхідність заснування системи незаангажованого і професійного фінансового контролю. Одне з найголовніших завдань аудиторського контролю – отримання об'єктивної інформації про фінансовий стан суб'єкта, що контролюється, відповідність його господарської діяльності чинному законодавству. При цьому слід брати до уваги той факт, що аудит жодною мірою не замінює державний фінансовий контроль.

Становлення зовнішнього аудиту в Україні вже відбулося, але вітчизняний внутрішній аудит і в професіональному, і в законодавчому, і в інституціональному аспектах знаходиться ще в початковому стані розвитку.

На жаль, в Україні недооцінюється значення внутрішнього аудиту як самостійного виду контролю. Це пов'язано з відсутністю в достатньому обсязі необхідної інформації з методики створення, значення, функцій, об'єктів, прийомів та засобів внутрішнього аудиту.

Внутрішній аудит – це незалежна експертна діяльність аудиторської служби (відділу внутрішнього аудиту, аудитора) суб'єкта господарювання для перевірки і оцінки ефективності системи внутрішнього контролю та якості виконання призначених обов'язків працівниками. Відповідальність за організацію внутрішнього аудиту несе керівник підприємства, який зобов'язаний організувати безперервний процес ефективного контролю в усіх підрозділах підприємства, а також організувати взаємовідносини зі всіма підрозділами і зовнішніми компетентними організаціями з питань контролю фінансово-господарської діяльності.

Аудиторські послуги консультативного характеру можуть надаватися усно або письмово з оформленням акту та других офіційних документів. Аудиторські послуги експертного характеру оформляються шляхом складання експертного висновку або акту. На відміну від результатів ревізій або перевірок, аудиторський висновок не може бути підставою для застосування санкцій за порушення фінансової дисципліни, а є, по суті,

© Н. В. Ченшова, Н. В. Іванюк, О. С. Ісаченко, 2016

моніторингом фінансової діяльності суб'єкта аудиту. Витрати на проведення аудиту відносять на власні витрати підприємства, і в такому аспекті вони поєднують інтереси держави та недержавних господарюючих суб'єктів, оскільки не передбачають витрат бюджетних коштів на контрольну діяльність [1, с. 108].

Система управління організаціями дуже змінилася, водночас необхідність врахування інтересів власників комерційних структур, їх акціонерів, працівників вимагає застосування інноваційних методів. Практика свідчить, що на сьогодні найкращим інструментом ринкових змін у комерційній діяльності є впровадження аудиту [4].

Як зазначає президент спілки аудиторів України І. Пилипенко, «...аудиторські перевірки повинні не лише з'ясовувати достовірність фінансової звітності... вони повинні проникати в глибинну логіку відстежуваних економічних явищ і процесів, обґрунтовуючи ефективні прогнозні рішення» [7].

Проведення аудиторської перевірки є обов'язковим для:

1) підтвердження достовірності та повноти річної фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності відкритих акціонерних товариств, підприємств – емітентів облігацій, професійних учасників ринку цінних паперів, фінансових установ та інших суб'єктів господарювання, звітність яких відповідно до законодавства України підлягає офіційному оприлюдненню, за винятком установ і організацій, що повністю утримуються за рахунок Державного бюджету;

2) перевірки фінансового стану засновників банків, підприємств з іноземними інвестиціями, відкритих акціонерних товариств (крім фізичних осіб), страхових і холдингових компаній, інститутів спільного інвестування, довірчих товариств та інших фінансових посередників;

3) емітентів цінних паперів під час отримання ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів [3].

Одним із принципів внутрішнього аудиту, як і зовнішнього, є його незалежність. Внутрішній аудит є частиною внутрішнього контролю, метою якого є забезпечення достатньої впевненості щодо досягнення наступних базових цілей:

1) достовірність та правдивість інформації;

2) виконання правил, планів, процедур, законів, положень та контрактів;

3) забезпечення захисту активів;

4) економне та ефективне використання ресурсів;

5) досягнення поставлених цілей діяльності та окремих програм.

Іншими словами, це внутрішні правила та процедури контролю, запроваджені керівником підприємства для забезпечення стабільної й ефективної діяльності підприємства, дотримання внутрішньогосподарської політики, збереження і раціонального використання активів підприємства, запобігання та розкриття фальсифікацій помилок, точності і повноти бухгалтерських записів, своєчасної підготовки надійної фінансової інформації. Відмінності внутрішнього контролю від внутрішнього аудиту полягають у тому, що до першочергових обов'язків контролерів належить запобігання та виявлення помилок, розкрадань тощо; тоді як метою внутрішнього аудиту є вдосконалення діяльності організації в цілому. А це означає, що перед аудитором ставляться більш поширені цілі та завдання, ніж перед контролюючим суб'єктом.

З метою забезпечення незалежності аудита законом заборонено займатися наданням аудиторських послуг органам державної виконавчої влади, виконавчим органам місцевих рад народних депутатів, контрольно-ревізійним установам, що мають державно-владні повноваження.

Документи, передані замовником аудитору (аудиторській фірмі) для проведення аудиту, не підлягають розголошенню чи вилученню без згоди замовника [3]. Дана норма підтверджує незалежність і конфіденційності роботи аудитора (аудиторської фірми).

Проведення аудиторських перевірок сприяє порядку, точності фінансової інформації, підвищує ефективність корпоративного управління.

Доцільно зазначити, що потреба у створенні внутрішнього аудиту в Україні виникає на великих підприємствах із різними видами діяльності, зі складною розгалуженою структурою і великою кількістю територіально віддалених філій, дочірніх підпорядкованих підприємств. Робота фахівців внутрішнього аудиту в цьому напрямі полягає, насамперед, в уніфікації і стандартизації облікових процесів для правильного формування зведеної чи консолідованої зовнішньої і, перш за все, внутрішньої звітності.

Немає сумнівів, що інвестори та кредитори зацікавлені в тому, щоб компанія мала статус безперервно діючого підприємства, та хочуть отримати незалежне підтвердження точності та повноти звітності, перерозподілу капіталу та прогнозування ліквідності. І вирішальне значення тут відіграє якість аудиту та аудиторських висновків за фінансовою звітністю.

Необхідність у послугах аудитора постала з наступних причин:

1) потреба акціонерів, страхових компаній, банків та інших користувачів в об'єктивній і достовірній інформації про фінансово-господарський стан того чи іншого суб'єкта господарювання;

2) залежність наслідків прийняття рішень користувачами інформації (власниками, інвесторами, кредиторами та ін.) від якості отриманої інформації;

3) необхідність спеціальних знань та навиків для перевірки інформації.

Найпоширенішим у світі є обов'язковий аудит фінансової звітності щодо підтвердження її достовірності. Проте практика роботи зарубіжних і вітчизняних аудиторів (аудиторських фірм) доводить, що аудит – це не тільки підтвердження достовірності фінансової звітності, а й надання послуг різного характеру. Так, аудиторські фірми на замовлення суб'єктів господарської діяльності виконують такі послуги: аналіз бухгалтерської (фінансової) звітності; постановка і відновлення бухгалтерського обліку та звітності; консультації з бухгалтерського обліку і фінансово-правових питань, менеджменту і маркетингу, податкової політики тощо [4].

Але незважаючи на такий великий спектр діяльності, аудиторським фірмам треба безперервно доводити, що аудит не є гарантією захисту від шахрайства чи гарантією майбутнього успіху компанії.

На нашу думку, кризу недовіри до аудиторської діяльності було подолано руйнуванням старих стереотипів про роль аудиторів і про вимоги до вмісту аудиторських висновків. Суспільство переосмислило роль і завдання аудиту.

Незалежний аудит може приносити реальні економічні переваги малому бізнесу завдяки допомозі, що вони надають підприємствам, не лише сприяючи ефективному фінансовому управлінню, а й також задовольняючи кредиторів, інвесторів та постачальників, коли фірма намагається отримати фінансування та кредит [6].

Працівники бухгалтерських служб, територіально відокремлених структурних підрозділів, дочірніх і залежних підприємств не завжди дотримуються єдиної методики ведення бухгалтерського обліку. Внаслідок відсутності єдиного методологічного підходу одні й ті ж операції відображаються по-різному, а це може стати причиною невірогідності консолідованої звітності. Така недостовірність звітності, у свою чергу, не дає змоги керівництву оцінити реальне фінансове становище господарюючого суб'єкта в цілому і правильно визначити напрями його подальшого розвитку. Крім того, фахівці служби відділу внутрішнього аудиту можуть залучатись як експерти у випадку виникнення розбіжностей між головною компанією і підприємствами, що входять до її структури.

Вони можуть за розпорядженням керівництва визначати доцільність та ефективність здійснення окремих операцій, правильність відображення їх у системі обліку та звітності, надання інформації менеджерам. У разі виявлення під час здійснення контролю невідповідностей (відхилень, помилок, шахрайства тощо) внутрішній аудитор надає власнику та менеджерам рекомендації щодо коригування діяльності або системи управління, які, відповідно, знаходять своє відображення в обліку.

Більшість керівників господарюючих суб'єктів поки що не приділяють особливої уваги впровадженню системи внутрішнього аудиту, і це пов'язано, в першу чергу, з тим, що проблеми фінансової стратегії та контролю покладені в більшості випадків на головного бухгалтера. Такий стан контролю нерідко призводить до негативних наслідків.

За результатами перевірки складається аудиторський висновок, який являє собою офіційний документ, засвідчений підписом та печаткою аудитора (аудиторської фірми), що містить висновок щодо достовірності звітності, повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності. Виконання договору на проведення аудита підтверджується актом прийому-передачі аудиторського висновку [1, с. 110].

Враховуючи радикальні темпи змін життя суспільства, виникає об'єктивна необхідність у широкому використанні аудиторської діяльності як з точки зору наукової парадигми, так і практичної цінності. Основним критерієм зростання цінності аудиту стало зростання довіри суспільства до нього. Аудит став перевіреним джерелом фінансової інформації про стан господарюючого суб'єкта, з одного боку, а з іншого, – незалежним професійним консультантом.

Література

1. Кучерявенко М.П. Фінансове право / М.П. Кучерявенко, О.О. Дмитрик, О.А. Лукашев та ін. ; за ред. М.П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2016. – 440 с.

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page.

3. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 № 3125-XII, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12 .

4. Дмитренко И.Н. Информационно-регламентное обеспечение внутрифирменного контроля качества аудиторских услуг / И.Н. Дмитренко // Аудитор Украины. – 2009. – № 7-8. – С. 62–63.

5. Пилипенко І.І. 15 років аудиту в Україні: досвід захисту інтересів суспільства і держави / І.І. Пилипенко, В.О. Шевчук // Аудитор Украины. – 2008. – № 6(134). – С. 16–20.

6. Редько О.Ю. Якість аудиторських послуг: філософія та міфологія // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 1. – С. 46–54.

7. Пилипенко І., Шевчук В. Національна система аудиту: досвід становлення та спрямування розвитку // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 3. – С. 5–13.

Анотація

Ченшова Н. В., Іванюк Н. В., Ісаченко О. С. **Незалежна аудиторська перевірка як складова частина прозорої діяльності підприємства.** – Стаття.

У статті досліджуються окремі аспекти вдосконалення правового регулювання внутрішнього аудиту на підприємствах усіх форм власності, визначено мету, принципи внутрішнього аудиту та його значення для фінансового контролю діяльності суб'єктів господарювання. Здійснено правовий аналіз чинних нормативно-правових актів та науково-теоретичних джерел із даного питання.

Ключові слова: аудит, аудиторська перевірка, аудиторські послуги, господарська діяльність, фінансовий контроль.

Аннотация

Ченшова Н. В., Иванюк Н. В., Исаченко О. С. **Независимая аудиторская проверка как составляющая прозрачной деятельности предприятия.** – Статья.

В статье исследуются отдельные аспекты совершенствования правового регулирования внутреннего аудита на предприятиях всех форм собственности, определены цели, принципы внутреннего аудита и его значение для финансового контроля деятельности субъектов хозяйствования. Осуществлен правовой анализ действующих нормативно-правовых актов и научно-теоретических источников по данному вопросу.

Ключевые слова: аудит, аудиторская проверка, аудиторские услуги, хозяйственная деятельность, финансовый контроль.

Summary

Chenshova N. V., Ivanyuk N. V. **An independent audit as part of the transparent enterprise activity.** – Article.

This article examined certain improving aspects of the legal regulation of the internal audit at the enterprises of all ownership patterns. Also, the goal and principles of the internal auditing and its importance for the financial entity control are defined in the work. The current legal analysis of the real regulations and scientific and theoretical sources according to the question have been already done.

Key words: audit, audit services, business activities, financial control.